

Zhodnotenie ohrozenosti slovenských lesov v rámci typologických jednotiek

Ujházy K.¹, Vaško L.², & Ujházyová M.³

karol.ujhazy@tuzvo.sk, vasko@nlesk.org, ujhazyova@tuzvo.sk

¹ Technická Univerzita vo Zvolene, LF, KF

² Národné lesnícke centrum – Ústav lesných zdrojov a informatiky Zvolen

³ Technická Univerzita vo Zvolene, FEE, KAE

Abstrakt

Na Slovensku postupne ubúda starých prírodných lesov s prirodzeným drevinovým zložením, charakteristickou štruktúrou a druhovou skladbou podrastu. Postupne boli a sú nahrádzané rovnovekými porastmi s viac či menej zmeneným drevinovým zložením. Cieľom práce bolo zistiť, ktoré typy lesných ekosystémov sú na Slovensku z tohto hľadiska ohrozené a do akej miery je zabezpečená ich ochrana. Súčasne sme chceli overiť efekt hodnotenia na rôznej hierarchickej úrovni typologických jednotiek (vegetačné stupne, edaficko-trofické rady, skupiny lesných typov). Na hodnotenie sme použili existujúce dáta z inventarizácie lesov a typologického mapovania (digitálna typologická mapa a údaje z JPRL – vek, zastúpenie drevín, stupeň prirodzenosti, stupeň ochrany; údaje sa vzťahujú k ploche 1,89 mil. ha bez plochy vojenských lesov).

Podľa údajov z rokov 1999–2008 je na Slovensku chránených 5 % lesných spoločenstiev (vrátane 0,6 % kosodreviny) v 4. a 5. stupni ochrany prírody, a to prevažne vo vyšších vegetačných stupňoch. Podiel starých (nad 80 rokov) prirodzených (1. a 2. stupeň prirodzenosti drevinového zloženia) porastov činí 20,8 % a len 2,3 % predstavujú staré prirodzené porasty chránené v rezerváciách. Najmenej je zabezpečená ochrana v 1. až 3. vegetačnom stupni (len do 0,6 % porastov v 4. a 5. stupni ochrany). Absolútne najmenšie výmery starých prirodzených porastov dosahujú vlhkomilné azonálne spoločenstvá (súbory „a“ a „c“). Najlepšie sú zachovalé (63 % a 74 %) a súčasne chránené (24 % a 43 %) spoločenstvá v 7. a 8. vegetačnom stupni.

Z pohľadu edaficko-trofických a hydrických radov sú relatívne najmenej chránené najrozšírenejšie spoločenstvá radu B (0,6 %). Najviac sú v prírodných rezerváciách zahrnuté spoločenstvá radov A a D (okolo 9 %). Najmenej starých a prirodzených porastov sa zachovalo v rade A/B a v súboroch „a“ a „c“ (to do určitej miery súvisí s kratšou rubnou dobou a prirodzeným vekom drevín v mäkkých luhoch a jelšínach).

Z hodnotenia na úrovni skupín lesných typov vyplynulo, že najlepšie sú zachovalé a chránené spoločenstvá kosodreviny a horských lesov, kde je veľmi obmedzená možnosť výraznejšej zmeny drevinového zloženia. Ide o 15 skupín lesných typov: *F hum*, *FAc hum*, *FP*, *PiL*, *PPi de*, *AAc*, *AcP*, *PAC*, *SP*, *LP*, *CP*, *M*, *RM*, *Mc*, *Pi l*. Naopak nedostatočne zachovalé, chránené, a tým pádom aj najviac ohrozené sú viaceré typy dubových lesov, geografické varianty a lužné a slatinné lesy (*PiQ*, *Q*, *CQac*, *AQ*, *AQ til*, *QPi*, *AQF*, *A q*, *F a*, *PPi*, *PiP*, *AcA*, *PA de*, *BAI*, *BQ*, *QFr*, *U*, *UFr p*, *Al i*, *FrAl*, *S f*).

Ukázalo sa, že zachovalosť lesov je výrazne nevyvážená na úrovni podrobnejších jednotiek akými sú skupiny lesných typov. Z mnohých sa nezachovali žiadne staré prirodzené porasty alebo ich je na celom území SR menej ako 50 ha. Sieť prírodných rezervácií nie je dostatočne reprezentatívna (ochrana spoločenstiev vo vyšších polohách, prevažne v severnej polovici stredného Slovenska). Ak chceme zachovať diverzitu spoločenstiev, ekosystémov a ich druhov aj do vzdialenejšej budúcnosti, budeme musieť dobudovať sieť rezervácií v chýbajúcich typoch spoločenstiev. Pre európsky významné typy by bolo vhodné využiť navrhovanú sieť území Natura 2000. Vhodná by bola aj náhrada plôch častí rezervácií, v rámci ktorých sú chránené sekundárne lesy. Okrem bezzásahových rezervácií v 5. stupni

ochrany (ktoré sú nevyhnutné pre sledovanie vývoja všetkých typov) budú pre zachovanie niektorých typov (najmä dubín) zrejme potrebné aj „riadené rezervácie“ v 4. stupni, kde sa biodiverzita bude udržiavať pomocou starobylých foriem manažmentu. Ideálne by samozrejme bolo, keby sa v rámci manažmentu hospodárskych lesov v prevažnej miere uplatňovali prírode blízke formy (maloplošné podrastové a výberkové), ktoré zabezpečia udržanie prirodzených lesov a ich kompletnej biodiverzity aj v priebehu obnovy porastov.

Finančná podpora: VEGA 1/1190/12, VEGA 1/0362/13, Bioregio Carpathians.

Kľúčové slová: prirodzené drevinové zloženie, ochrana prírody, skupiny lesných typov, vek porastov, prírodné rezervácie.